

УДК 343.9:343.53:681.142.36

Горова Світлана Валеріївна – старший науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України, кандидат наук із соціальних комунікацій

До питання мережевих технологій в суспільному розвитку

У статті розглядається необхідність збільшення уваги держави до розвитку мережевих технологій і використання каналів із соціального спілкування в інтересах українського суспільства.

Ключові слова: мережеві технології, інформаційні процеси, доступ до інформації, обмін інформацією.

Постановка проблеми. Розвиток мережевих технологій і використання даних каналів із соціального спілкування в інтересах українського суспільства потребують особливої уваги з боку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою питань інформаційної безпеки займаються вітчизняні та зарубіжні науковці, а саме В. М. Бутузов, В. Д. Гавловський, А. І. Марущак, В. В. Остроухов, В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Є. Д. Скулиш, В. С. Цимбалюк, О. М. Юрченко та інші, проте сучасний стрімкий розвиток інформаційного суспільства невинно дає новий матеріал для науково-практичних узагальнень.

Актуальність дослідження обумовлена стрімкістю розвитку інформаційних процесів у суспільстві та необхідністю реагування на негативні аспекти їх прояву.

Метою статті є співставлення вітчизняного і зарубіжного досвіду розвитку мережевих технологій і внесення пропозицій щодо необхідності активного представлення державних органів у соцмережах для правового забезпечення їх розвитку та надання об'єктивної інформації про діяльність владних структур, роз'яснення змісту такої діяльності користувачам цих мереж.

© С. В. Горова, 2013

Виклад основного матеріалу. Одна з найхарактерніших рис сучасного суспільства може бути визначена як інформаційно-комунікативна, що передбачає безперешкодний доступ до інформації й обмін нею, відсутність кордонів, будь-яких рамок комунікації (політичних, географічних, тимчасових), взаємопроникнення ідей і культур, зворотній комунікативний зв'язок. У той же час, інформаційно-комунікативне суспільство при всіх позитивних аспектах його організації є також і середовищем для здійснення всякого роду маніпулювань і сугестивних впливів на окрему особистість й різні співтовариства, насамперед мережеві [1].

Сьогодні одними із популярних майданчиків для соціального спілкування, інформування, диспути та взаємозбагачення інформацією стають соціальні мережі та блогосфера, що протягом останніх років демонструють невинний стрімкий розвиток. Ця тенденція характерна для багатьох країн світу, про що свідчать, зокрема, такі дані: на початок 2012 р. близько 86 % жителів розвинутих країн користувалися соціальними мережами. У Канаді цей показник становив 88 %, у Польщі – 95 %, в урбанізованих районах Китаю – 97 % [2]. В Україні цей показник, за різними оцінками, не перевищує 35 %. Однак, темпи зростання кількості користувачів соцмереж у країні високі й дають підставу для віднесення нашої країни до швидко наздоганяючих лідерів електронного спілкування. Так, кількість українських користувачів соціальної мережі Facebook за два з половиною роки (з квітня 2009 по грудень 2011 р.) значно зросла [3], а в 2012 р. налічувала 2 млн користувачів і продовжує зростати. Важливим при цьому є те, що понад 80 % активних вітчизняних користувачів мережі Інтернет регулярно перебувають у соціальних мережах.

Стрімко кількісно та якісно зростає й українська блогосфера. За результатами дослідження компанії “Яндекс”, кількість українських блогів (українського походження) на різних платформах у 2010 р. становила 700 тис., а у 2011 р. – близько 1,1 млн. У 2012 році їх кількість продовжувала зростати, хоча з окремих причин, зокрема пов'язаних і з політикою видавців електронних ЗМІ, рівень активності їх є дещо нижчим, ніж, скажімо, в соціальній мережі Facebook.

При всьому цьому, слід зазначити, що принциповим визнанням блогерської значимості у висвітленні подій стало рішення деяких провідних агенцій щодо цитування та посилання на блоги як джерело інформації.

На сьогоднішній день, блогосфера та соцмережі відображають проблеми й потреби суспільства, демонструють ставлення громадян до актуальних проблемних ситуацій економічного, політичного і суспільного життя та являють собою нібито “дзеркало життя”.

В Україні соціальні мережі та блоги стрімко набирають суспільної значимості. Мова, передусім, йде про повноцінну можливість концентру-

вати увагу суспільства на важливих, гострих темах, розширити горизонти комунікації, виходячи за межі, в яких працюють традиційні ЗМІ.

Слід звернути увагу на те, що нові технології, такі як соцмережі або блоги, розвиваються прискореними темпами й охоплюють широкі суспільні сфери і при цьому часто дестабілюють інституційний статус-кво в суспільстві. На думку Г. Бакулева, “нові медіа часто дають людям те, що вони хочуть, навіть якщо довгоочікувані наслідки можуть виявитися негативними. На відміну від звичайних медіа, вони не мають зв’язків з іншими традиційними соціальними інститутами, які відчувають відповідальність перед суспільством. Адаптація до нових медіа та їхньої специфіки часто підриває існуючі соціальні ролі й зв’язки” [4].

Думка про відсутність належної відповідальності перед суспільством авторів інформації в соціальних мережах відображає цілий комплекс нині існуючих проблем сучасної вітчизняної інфосфери. Серед них і невідповідність значної кількості активних учасників інформаційних обмінів, що в ході розвитку інформатизації одержали доступ і до сучасної інформації, і можливості власного інфотворення. До цих причин можна віднести і відставання правової бази сучасної інформатизації від розвитку відповідних процесів. Серед цих причин і свідоме використання наявних проблем у розвитку інформатизації, використання маніпулятивних технологій для впливу на суспільну свідомість. При цьому використовується та обставина, що при наявному на сьогодні рівні суспільної свідомості при коментуванні будь-яких соціальних процесів провокативна, навіть, агресивна інформація може бути схвально сприйнята частиною невідповідно підготовлених користувачів, таким чином впливаючи на суспільну думку, настрої та, певним чином, мотивуючи до відповідних дій.

Варто підкреслити, що маніпулятивні технології протягом останнього десятиліття досить ефективно використовуються вже в різних регіонах світу в якості інструмента глобальної політики. Соціальні мережі при цьому виступають як ефективний спусковий механізм соціальних переворотів аж до рівня катаклізмів. Велика кількість недавніх масових хвилювань у світі зароджувалась, а потім координувалась у соціальних мережах. У цьому контексті можна говорити і про ряд маніфестацій, що проводились у країнах Заходу, й про хвилю революцій в арабському світі. Так, переворот в Єгипті був організований в соціальних мережах. Антиурядові настрої розповсюджувались в Facebook, що й призвело до багатоденних протестів на центральній площі Каїру. Користувачів даної мережі в Єгипті нараховується більше 5 млн осіб, а за перші тижні народних хвилювань єгиптяни створили більше ніж 30 тис. нових спільнот і біля 14 тис. публічних сторінок. Можна згадати також ситуацію

в Лівії, Марокко, Ємені, Йорданії та ін., де події відбувалися приблизно за аналогічним сценарієм. За цим же сценарієм розгортаються нині події в Сирії. Варто зазначити, що в усіх цих країнах до мобілізації противників режиму була абсолютно не готова держава.

В той же час, розвиток соціальних мереж далеко не обов'язково означає безпорадність держави. Так, коли в Китаї за допомогою соціальних мереж було здійснено спробу організувати протестні акції, влада дуже швидко відреагувала на ситуацію, відразу ж заклавши всі Інтернет-ресурси, що могли нести хоча б мінімальну загрозу державному режиму.

Слід звернути увагу на те, що в Україні організації й рухи різного спрямування також намагаються використовувати соціальні мережі, блоги та в цілому будь-які можливості спілкування в мережі Інтернет як плацдарм для пропаганди. Розміщуючи там відео, маніфести та ін., вони мають можливість впливати на громадську думку, поповнювати свої ряди і переносити власні погляди вже в площину реальних практичних дій.

Характерно, що аналіз інформаційних обмінів у соцмережах може давати важливий матеріал для аналізу суспільних настроїв, ставлення до резонансних проблем та ін. Прикладом такого аналізу може бути відображення в соцмережах подій, пов'язаних із проходженням у різних областях всеукраїнської акції нинішньої об'єднаної опозиції "Вставай, Україно!". Слід підкреслити, що, несподівано для організаторів, декларовані наміри лідерів опозиції, пов'язані з організацією заходів у обласних центрах, не знайшли очікуваної підтримки серед активу соціальних мереж. Більшість коментарів з певним скепсисом ставиться до проведених акцій у Вінницькій, Закарпатській та Львівській областях.

У змісті коментарів до матеріалів про проведення мітингів і демонстрацій стверджувалося про неперспективність даних акцій, відірваність основних політичних сил від народних інтересів, низьку кваліфікацію організаторів, відсутність ідеалів у сучасних політичних рухах та ін. Представники регіону, де при владі знаходяться організатори акції, в мережі задають питання про те, чи зможуть політичні діячі, що в масштабах областей не змогли досягти позитивних результатів у господарюванні, "щось зробити для всієї України".

При цьому, частина дописувачів не задоволена ані владою, ані опозицією. Їхні коментарі пасивні, вони висміюють "ідейних фанатиків", не закликають до дій, тому що не бачать у них сенсу і не бажають приводити до влади "інших", які нічим не відрізняються від "теперішніх". Вони впевнені, що опозиція здатна зібрати на віче лише невелику кількість проплачених однодумців.

Серед тих, хто схвалює "народні повстання" та "віче", лише незначна частина людей закликає до силового вирішення проблем, решта налаштована до конструктивних перетворень і прагне лише змінити

владу, аргументуючи низьким рівнем життя, малими пенсіями та пенсійною реформою.

Аналіз коментарів дозволяє зробити висновок, що на нинішньому етапі більшість молоді (за статистикою більшість користувачів мережі Інтернет – молодь і особи середнього віку) все ж таки налаштована на конструктивні перетворення і, що досить примітно, не відчуває себе політично індивідуальною. Звертає на себе увагу також досить значна кількість коментарів провладного спрямування.

На прикладі відображення даної теми в соцмережах можна зробити висновок про те, що ці мережі як інструмент суспільного впливу в Україні поки що не використовуються реальними гравцями на політичній арені з високою ефективністю. При цьому, розвиток нових медіа в Україні відбувається досить хаотично, спонтанно. Отже, можна говорити про те, що українським блогам і соцмережам певною мірою не вистачає глибинного аналізу та стратегії розвитку корисної для держави і суспільства в цілому. Досить багато недоліків у роботі блогосфери та соціальних мереж може бути виправлено ефективним впливом з боку держави. Ліквідація наявних недоліків може об'єктивно сприяти входженню у цю сферу держави з власними інструментами медіавпливу на формування громадської думки. Сьогодні, зважаючи на хаотичний розвиток соцмереж, досить зручно цілеспрямовано й організовано створювати позитивні соціально-орієнтовані тренди.

Активізація у сфері соціальних мереж має базуватися на ефективному вирішенні певного кола проблем. І тут мова має йти не тільки, і, навіть, не стільки про матеріально-технічне забезпечення, скільки про наповнення мереж сучасною, суспільно-значимою інформацією державницького спрямування на базі існуючих ресурсів, якісного кадрового забезпечення даного напрямку діяльності, а також – вдосконалення правової бази даного виду інформаційної діяльності й, що дуже важливо, забезпечення ефективного дотримання законодавства. Важливим аспектом даного виду діяльності є розвиток наукових досліджень, пов'язаних із вивченням соціального складу, запитів і суспільної орієнтації користувачів соціальних мереж. На базі розвитку цих досліджень, аналізу вже наявного і міжнародного, і вітчизняного досвіду функціонування соцмереж владні структури мають нейтралізувати будь-який віртуальний екстремізм, основну загрозу миру і спокою в країні, не даючи йому можливості вилитися на вулиці міст.

Список використаних джерел

1. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / [В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш, О. Д. Бойко, В. В. Остроухов] ; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. – [2-ге вид.]. – К. : ЗАТ “ВПІОЛ”, 2011. – 248 с.
2. Социальные сети скоро исчезнут – мнение [Электронный ресурс]. – 9 дек. 2011 г. // Минфин. com. ua. – Режим доступа : <http://minfin.com.ua/2011/12/09/508493/> – Загл. с экрана.
3. У Facebook налічили близько двох мільйонів українців [Електронний ресурс]. – 14 груд 2011 р. // Ранок-Україна. – Режим доступу : http://www.utro.ua/ru/zhizn/v_facebook_naschitali_okolo_dvuh_millionov_ukraintsev1323858787. – Назва з екрану.
4. Бакулев Г. П. Массовая коммуникация: Западные теории и концепции / Г. П. Бакулев. – М. : Аспект Пресс, 2005. – 176 с.

В статье рассматривается необходимость увеличения внимания государства к развитию сетевых технологий и использованию каналов из социального общения в интересах украинского общества.

The article deals with the need for increased attention paid of the state to the network technologies development and channels of social communication use in the interests of Ukrainian society.

Стаття надійшла до редакції журналу 22 березня 2013 року.